

Digitální knihovny

Open Access

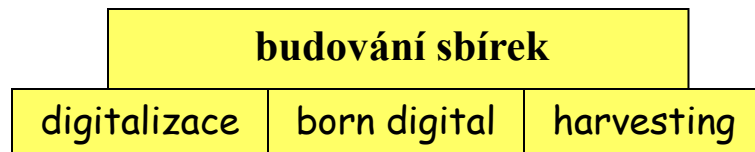
otevřený přístup k vědecké literatuře

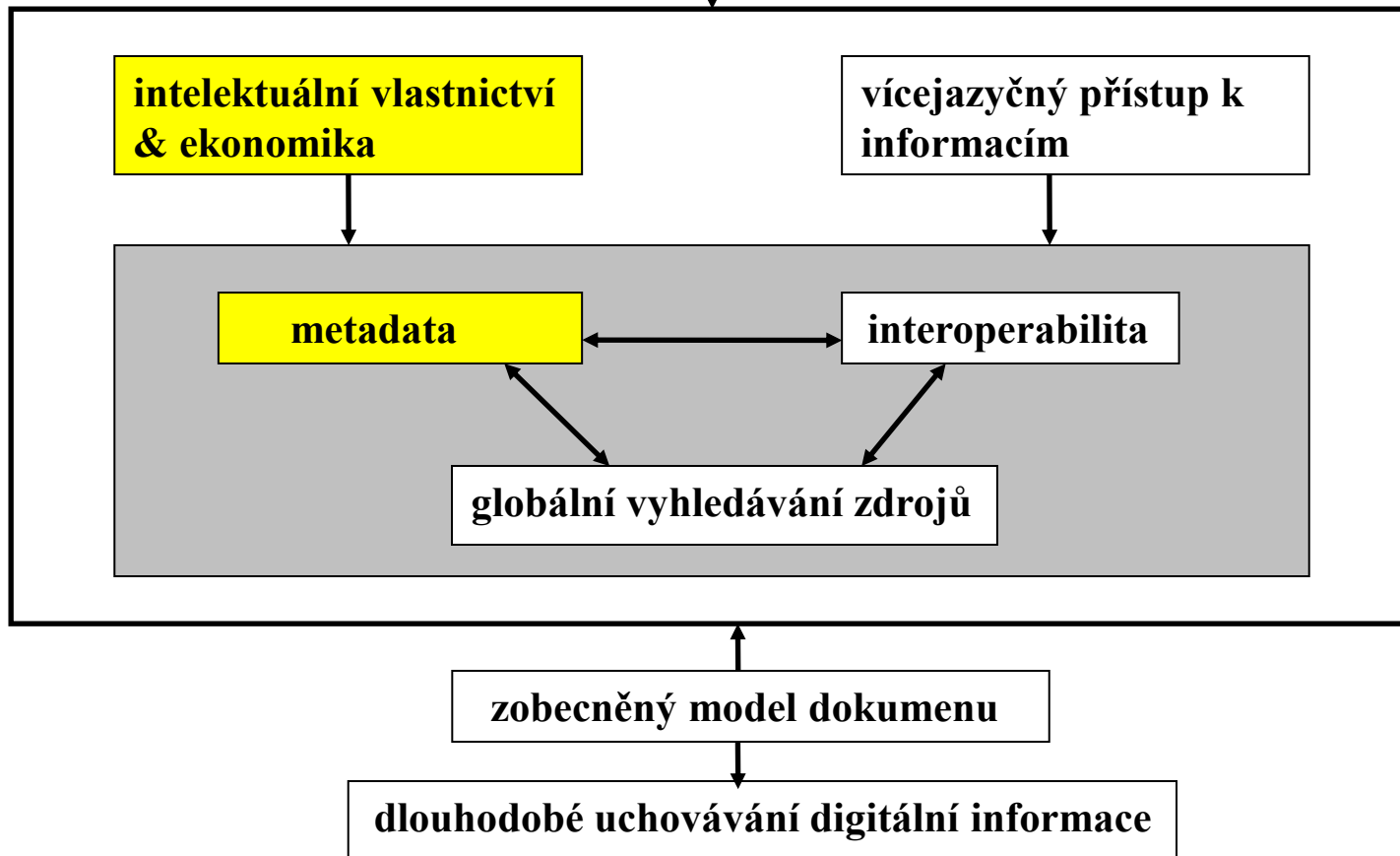
Miroslav Bartošek

Ústav výpočetní techniky MU

Knihovnicko-informační centrum MU

obecný rámec a architektura DL

Obsah přednášky

1. Úvod do problematiky OA
 - Open access
 - Open data
2. OA na MU – Repozitář MU

October 19-25, 2020

1. Úvod do problematiky OA

Jak to začalo

- Vědecká komunikace – před 350 lety učené společnosti:
 - Journal des sçavans: pondělí, 5. ledna **1665** (Ludvík XIV - král Slunce, Denis de Sallo)
 - Philosophical Transactions of the Royal Society: pátek, 6. března **1665** (Charles II, Boyle, Wren, ...)
- Původní cyklus: vědec napíše -> vydavatel zrediguje a upraví pro tisk -> vytiskne a prodá za předplatné
- Problémy: cena, dostupnost, rychlost – peer review trvá dlouho
- „Publish or Perish“
- Vydavatelé našli bonanzu >>> „Serials crisis“ vrcholí těsně před internetem

M. Svoboda, E. Dibuszová: Otevřený přístup..., KRECon, NTK 7-8.11.2019
<http://repozitar.techlib.cz/record/1443/files/Svoboda.pdf>

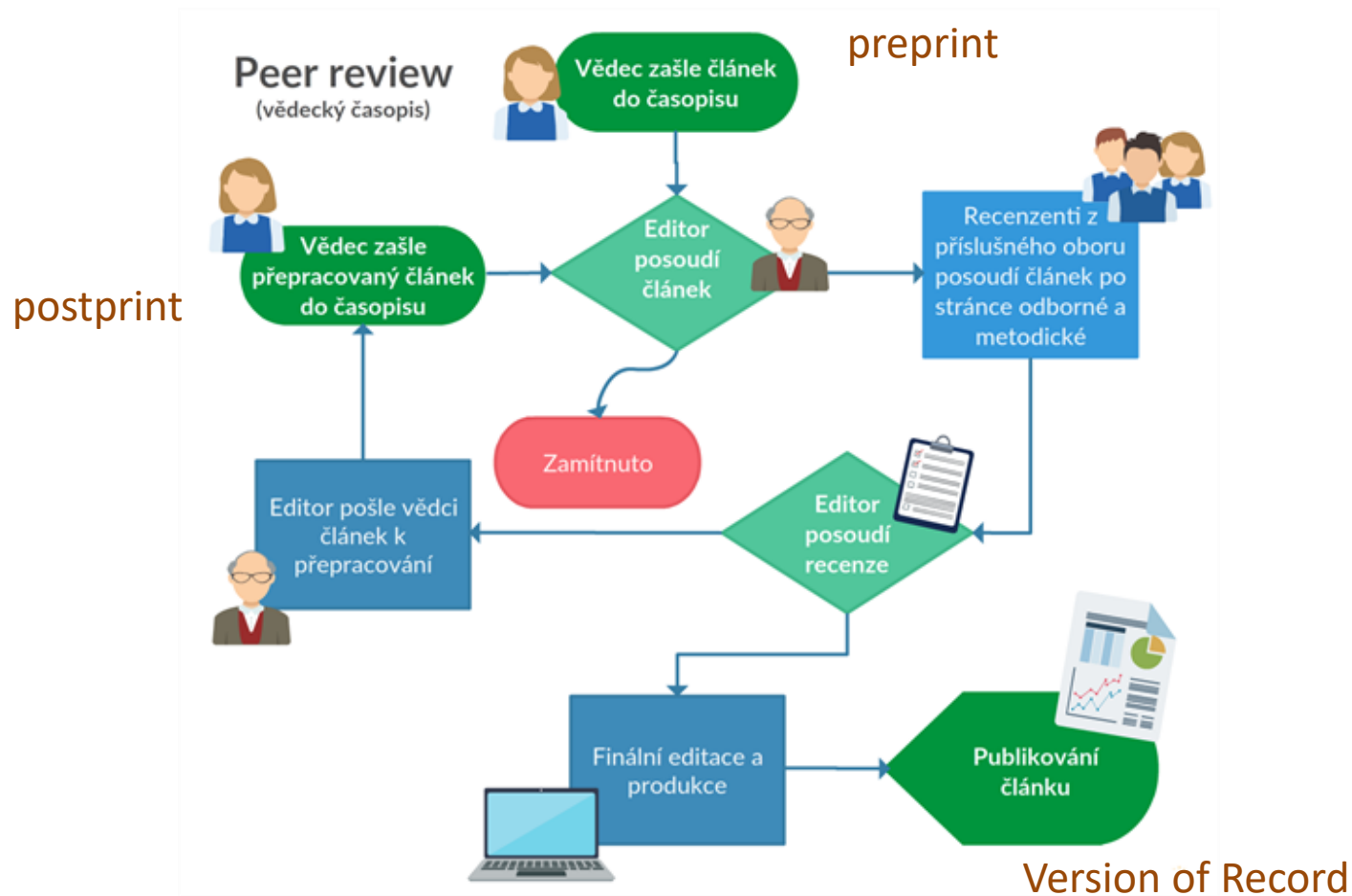
Proč je nutné publikovat v top časopisech?

- Našlo se „objektivní“ měřítko kvality pro hodnocení vědy – pro hodnocení jednotlivců, ústavů, institucí, mj. také kvůli přidělování prostředků
- Za publikování svého článku jsou autoři ochotni vzdát se svých **majetkových práv** (zejména v STM)
- Toho vydavatelé využívají a rádi autorům vyhoví -> článků přibývá 5 % ročně
- Vydavatelům nutno přiznat obrovské inovace proti tištěným časopisům, ale růst cen předplatného je neúnosný

M. Svoboda, E. Dibuszová: Otevřený přístup..., KRECon, NTK 7-8.11.2019

<http://repozitar.techlib.cz/record/1443/files/Svoboda.pdf>

Recenzní řízení (peer-review)

https://www.idnes.cz/technet/veda/jeffrey-beall-rozhovor-predatorske-vedecke-casopisy-peer-review-demarkace-vedy.A160615_155201_veda_pka

Problémy vědecké komunikace

Finanční problémy

- **serials crises** – ceny časopisů neudržitelné rostou rychleji než inflace (10-12%)
- monopolistické praktiky vydavatelů (packages, podmínky licencí)

Nárůst informací

- 42 500 vědeckých časopisů, 3 mil článků/rok – trvalý růst

Pomalá komunikace

- měsíce než přijatý článek vyjde

Nízká dostupnost

- copyrightový monopol
- přístup jen pro bohaté

**Vědecké poznatky
dostupné jen
omezené komunitě
privilegovaných
uživatelů!**

Co je Open Access

Idea: vědecké informace dostupné každému-volně-online

- „Literatura, která by měla být volně dostupná online, je ta, kterou vědci poskytují světu, aniž by za ni očekávali platbu. Primárně tato kategorie zahrnuje recenzované časopisecké články; patří sem ale i nerecenzované preprinty, které vědci mohou chtít nabídnout online pro připomínkování nebo jako upozornění kolegům na důležité výzkumné poznatky.
Existuje mnoho stupňů a druhů širšího a snazšího přístupu k takové literatuře. Pojmem „**otevřený přístup**“ k této literatuře myslíme její volnou dostupnost na veřejném internetu umožňující libovolnému uživateli číst, stahovat, kopírovat, distribuovat, tisknout, prohledávat nebo vytvářet odkazy na plné texty těchto článků, sklízet je pro potřeby indexace, předávat je jako data pro software, nebo používat je k jakýmkoliv jiným legálním účelům bez finančních, právních nebo technických omezení s výjimkou těch, která jsou neoddělitelnou součástí získání přístupu k internetu samotnému. Jediným omezením na reprodukci a distribuci a jediným uplatněním autorsko-právní ochrany (copyrightu) v této oblasti by mělo být poskytnout autorům kontrolu nad integritou jejich prací a právo na řádné uznání a uvedení autorství.“
[BOAI: Budapest Open Access Initiative, 2002](#)
- **kvalitní vědecká literatura**
- **volná dostupnost – a neomezené využití**

Co je Open Access

- **Idea:** vědecké informace dostupné každému-volně-online
 - **Hnutí:** za uskutečnění idee
-

Kvalitní vědecká literatura

- recenzovaná
- další (preprinty, data, technické zprávy)

Přístup

- volná dostupnost gratis OA
- neomezené využití libre OA

Jediná omezení

- uvádět autorství
- kontrola autora nad integritou díla

**2019: 31 %
světové vědecké
literatury v OA**

The Future of OA: A large-scale analysis projecting Open Access publication and readership. BioRxiv, 2019.
<https://www.biorxiv.org/content/10.1101/795310v1.article-info>

Co je Open Access

- **Otevřený přístup** (Open Access, OA) znamená **okamžitou online volnou dostupnost** vědeckých výstupů bez dalšího omezování užití díla, které bývá obvykle stanoveno ve smlouvách s vydavatelem. Otevřený přístup se týká těch výstupů, které vědci běžně poskytují bezplatně ke zveřejnění; zahrnuje recenzované vědecké články, konferenční příspěvky a datové soubory různého typu.
- **Výhody:**
 - lepší dostupnost
 - lepší viditelnost a vyšší míra citovanosti
 - volný přístup k informacím

BBB iniciativy

10 YEARS
2003–2013

- **Budapeštská iniciativa**

- 2002, Budapest Open Access Initiative – BOAI
- Open Society Institute (Sorosova nadace)
- základní principy, zdůvodnění a postupy

- **Prohlášení z Bethesdy**

- 2003, Bethesda Statement on Open Access Publishing
- biomedicínská vědecká komunita
- kroky pro přechod k OA pro všechny subjekty

- **Berlínská deklarace**

- 2003, Berlin Declaration on OA to Knowledge in Sciences and Humanities
- konference, Max Planck Society
- výzva pro vědce a vědecké instituce – změna publikačních návyků
- deklaraci podepsalo na 300 vědeckých institucí
11.10.2010 podepsala MU – jako první česká univerzita!

Cesty k OA

– Zlatá cesta

publikování v otevřených časopisech
(OA poskytují vydavatelé)

GOLD

– Zelená cesta

autoarchivace v otevřených repozitářích
(OA poskytují autoři)

GREEN

Zlatá cesta – OA časopisy

Bezplatný přístup pro čtenáře – kdo kryje náklady?

– Gold (otevřené) časopisy

- bezplatné pro čtenáře, **náklady hradí autor** – **APC** (Article Processing Charge)
- 100 – 7.000 USD/článek
- plný a okamžitý přístup (komerční vydavatelé)

– Platinové časopisy

- **Náklady hradí vydavatel** (výzkumná instituce, učená společnost)
- žádné APC, žádné předplatné, plný a okamžitý přístup

– Jiné modely

- **Hybridní** – předplatné + volitelné APC u jednotlivých článků (double dipping?)
- **Pozdržený OA** – až po uplynutí časového embarga (moving wall, obvykle 1-2 roky)

DOAJ – Directory of OA Journals

<https://www.doaj.org> 15.505 časopisů

DOAJ DIRECTORY OF
OPEN ACCESS
JOURNALS

Predátorské časopisy/vydavatelé

Zneužití myšlenky gold-OA k nekalému podnikání

- Podvodné „vědecké“ časopisy založené pouze k vybírání autorských poplatků a generování zisku (scam OA journals)
 - žádné či jen fiktivní recenzní řízení
 - nízká či žádná bariéra k publikování (pochybné práce)
 - minimální či záporný přínos pro šíření vědeckých poznatků
 - nedodržování publikačních standardů, žádná garance
 - jde jen o kšeft (Indie, Pakistán, Nigérie, USA, ...)
- Analogie k zneužití e-mailu – problém spamu
- **Jak poznat predátorské vydavatele/časopisy?**
 - **OASPA** [OA Scholarly Publishers Association] – pravidla chování
 - **Jeffrey Beall**, knihovník Univ of Colorado, Denver USA
 - seznam potenciálních predátorských vydavatelů/časopisů [ukončen 2017/01](#) (velký tlak)
 - kritéria pro rozpoznání predátorů
- Systémové řešení zatím chybí (predátor časopisy, konference, podvržené e-maily...)

From: Editor <danmp@cableone.net>
To: mfk86@cableone.net
Subject: Manuscript submission

Dear Author,

SJP is a broad-base open access journal publisher. We cover all areas of scientific researches, humanities, social sciences and behavioral sciences. And we welcome the submission of manuscript(s) with a significance and scientific excellence, and we will publish:

1. Original articles in basic and applied research
2. Case studies
3. Critical reviews, surveys, opinions, commentaries and essays

SJP is indexed by well recognize international database such as Google Scholars, Gale Cengage Learning, Serial Solutions, Ulrich Periodical and Others. Our objective is to inform author(s) of the decision on their manuscript(s). Submit your article directly to our office email at <james@swampoll.in>

CONTACT US VIA E-MAIL FOR MORE ENQUIRIES ON

- I. How to Submit Manuscript
- II. Information on Our Website
- III. Instructions for Authors
- IV. Publication Fee/Charges

Regards,
Editorial Office

You are receiving this email because of your relationship with SJP. If you do not wish to receive any more emails, simply reply "STOP"

Predátorské časopisy/vydavatelé

- Predatory open-access publishers threaten to erase the line that divides science from nonscience. By accepting pseudoscientific articles that outwardly appear legitimate but whose methodologies are unsound, bogus publishers gratuitously confer the imprimatur of science. As this trend continues, we may lose the ability to easily separate the real science from the fake.

Jeffrey Beall, Predatory Publishing. The Scientist, August 1, 2012

<http://www.the-scientist.com/?articles.view/articleNo/32426/title/Predatory-Publishing/>

Počet predátorských vydavatelů

2010: **20**

2013: **300** (cca 4000 časopisů)

Knihovna univerzitního kampusu MU

- Pochybní vydavatelé: <https://kuk.muni.cz/vyuka/materialy/predatori/>

Zelená cesta – OA repozitáře

Autoři sami zveřejňují své publikované práce na webu (autoarchivace).

– Institucionální repozitáře

- autor vloží svou (publikovanou) práci sám nebo v zastoupení
- repozitář – zpřístupnění v OA, dlouhodobá archivace
- instituce – zviditelnění, zpřístupnění své produkce
- Univ of California: eScholarship Repository – <http://escholarship.org>

– Předmětové repozitáře

- pokrývají celosvětově určitou vědní oblast
- fyzika, matematika, comp.sci – preprintový <http://arxiv.org> (1,8 miliónů preprintů)

– Jiné modely

- „sirotčí repozitář“ – **Zenodo** (CERN)
- osobní www-stránky, odborný profil na vědecké síti – Research GATE aj.

ROAR – Registry of OA Repositories, <http://roar.eprints.org> (4725)

OpenDOAR – Directory of OA repos, <http://www.andoar.org> (5567)

40 % Evropa
33 % sev. Amerika
22 % Asie

Problém autoarchivace: práva

Autoarchivace – jak ošetřit autorská a vydavatelská práva u publikovaných čl.?

Autoři

- vědci sami chtějí své práce volně zpřístupnit
- veřejná licence Creative Commons

Vydavatelé

- CAT – *Copyright Transfer Agreement* (exkluzivita na věky)
- rozdílné politiky a rozsah práv ponechaných autorům
- **trend**: nedávat vydavatelům více práv, než potřebují k publikování
- **OA-vydavatelé**: ponechávají autorům práva k distribuci (autoarchivace)

Verze práce

- **Preprint** – před recenzním řízením
- **Postprint** – po recenzním řízení
- **Vydavatelská verze** – finální verze vysázená vydavatelem (VoR)

Sherpa/RoMEO – přehled politik vydavatelů/časopisů ke green-OA

Vydavatelé - příklady

Vydavatel	Pre-Print	Post-Print	Vyd-verze
Elsevier	ano-ale	ano	ne
Springer-Verlag	ano	ano	ne
Wiley-Blackwell	ano	ano-ale	ne
Nature Publishing	ano	ano-ale	ne
Cambridge U Press	ano	ano	ano-ale
Oxford U Press	ano	ano-ale	?
AMS - math	ano	ano	ano
APS - physics	ano	ano	ano
APA - psychology	ano	ano	ne
ACS - chemistry	ne	ne	ne

Ano-ale:

- zveřejnění pouze v IR domovské instituce, nelze poskytnout 3. stranám
- povinný link na vydavatelskou verzi (home-page časopisu)

Consent to Publish
AMERICAN MATHEMATICAL SOCIETY
(Journals, Proceedings, and Collections)

The American Mathematical Society requires authors of articles in AMS publications to provide a formal written Consent to Publish (comprising Paragraphs 1, 2, and 6-8 below). The Society's policy **strongly recommends that Authors provide a full Transfer of Copyright** (all Paragraphs 1-8) to the American Mathematical Society (the "Publisher"). The signed Consent to Publish gives the Publisher the permission of the Author(s) to publish the Work. The signed Transfer of Copyright empowers the Publisher to protect the Work against unauthorized use and to properly authorize dissemination of the Work by means of printed publications, off-prints, reprints, electronic files, licensed photocopies, microform editions, translations, document delivery and secondary information sources such as abstracting, reviewing and indexing services, including converting the Work into machine readable form and storing it in electronic databases.

The Publisher hereby requests that the Author(s) complete and return this form promptly so that the Work may be readied for publication.

Title of Contribution ("Work"): DML-CZ: The Experience of a Medium-Sized Digital Mathematics Library (September 2013)

Author(s): Mirošlav Bartosek and Jirí Rákosnik

Name of Publication: *Notices* of the American Mathematical Society

1. The Author(s) hereby consents that the Publisher publishes the Work.
2. The Author(s) warrants that the Work has not been published before in any form except as a preprint, that the Work is not being concurrently submitted to and is not under consideration by another publication, that all Authors are properly credited, and generally that the Author(s) has the right to make the grants made to the Publisher complete and unencumbered. The Author(s) also warrants that the Work does not libel anyone, infringe anyone's copyright, or otherwise violate anyone's statutory or common law rights.
3. The Author(s) hereby transfers to the Publisher the copyright of the Work. As a result, the Publisher shall have the exclusive and unlimited right to publish the said Work and to translate (or authorize others to translate) it wholly or in part throughout the World in all media for all applicable terms of copyright. This transfer includes all subsidiary rights subject only to item 4.

Institucionální politiky

ROARMAP

Dobrovolná autoarchivace – nefunguje (< 15%)

Povinná autoarchivace

- **Deposit Mandates**

- **ID/OA** Immediate Deposit, Optional Access-setting
- **ID/IA** Immediate Deposit, Immediate Access
- **ID/DA** Immediate Deposit, Delayed Access
- **DD/DA** Delayed Deposit, Delayed Access (deposit až po embargu)

- **Permission Mandate (+ opt-out)**

Optimální **ID/OA**

- 63% OA + 37% almost OA (tlačítko „**Request e-print**“)

Open Access Archivangelism

Stevan Harnad

Which Green OA Mandate Is Optimal? December 7, 2008

Podpora OA

Evropská komise – politická podpora OA (2012 Recommendations to EU Member States)

Grantové agentury – povinnost zveřejnit výsledky podpořeného výzkumu v OA!

- 2008 **NIH/USA** – povinnost zveřejnit do 12 měsíců přes PubMed Central
- 2008 **EU** – pilotní OA projekt ve FP7 (povinnost OA v 7 vybraných oblastech)
- 2013 **USA** – vládní direktiva (povinnost pro všechny poskytovatele > 100M)
- 2013 **UK** – Research Councils UK OA policy
- 2014 **EU** – povinnost OA pro celý FP8 (Horizon), pilot pro výzkumná data
- 2018 **Plan S** (významné grantovky zemí EU) – od 2021 „full & immediate OA“
 - 10 podmínek: autoři si podrží copyright; limit na výši APC; okamžitý OA přístup + ohraničené transformační období pro hybridní časopisy
- 2021 **EU Horizon Europe** (FP9) ...

Sherpa/JULIET – přehled podmínek k OA u poskytovatelů podpory

Některé vybrané OA aktivity

SCOAP³

Today: (funding bodies through) libraries buy journal subscriptions to support the peer-review service and allow their patrons to read articles.

Tomorrow: funding bodies and libraries contribute to the consortium, which pays centrally for the peer-review service. Articles are free to read for everyone.

- Fyzikové (HEP – High Energy Physics, CERN)
 - fyzikové – tradiční průkopníci: tištěné preprinty – www – arXiv.org – SCOAP3
 - **SCOAP** – Sponsoring Consortium for OA Publishing in Particle Physics – <http://scoap3.org>
- Pokus o průlom:
 - **převést všechny časopisy z dané oblasti do OA najednou!**
OA bez předplatného a (individuálních) autorských poplatků
 - Celosvětové konsorcium (3000 knihoven, 44 zemí, koordinace CERN)
 - **Zrušit od 1.1. 2014 přeplatná HEP časopisů**, ušetřené finance -> konsorciu na:
 - Vysoutěžení vydavatelů HEP časopisů na stanovené období
 - Centrální platba poplatků APC (CERN)
 - Kvalitní články – peer-review, e-only, OA, dlouhodobé uchování
 - Příprava od 2007, start 2014, 3letá kontraktační období
 - 2014 – 2016 (9 vydavatelů, 10 časopisů)
 - 2017 – 2019 (8 časopisů)
 - 2020 – 2022 (11 časopisů)
 - 38.418 OA článků od 2014

„Read-and-Publish“ smlouvy

Smlouvy mezi (národními) akademickými konsorcii a vydavateli (trend):

- Propojit nové smlouvy na předplatná časopiseckých balíků (big deals) s centrálním uhrazením publikačních APC poplatků v těchto časopisech (do určité výše) pro autory z dané země
- pokročilejší varianta Publish&Read (P&R)
- Složitá a časově náročná jednání s nejistými výsledky
 - **Úspěšná**: Holandsko-Springer/Elsevier, Norsko-Elsevier, UK-Springer, DE-Springer...
 - **Neúspěšná**: Německo-Elsevier, Švédsko-Elsevier, ...
- Rozporuplná hodnocení
 - **Kladná**: užitečná věc, autoři/institute nemusí shánět finance na individuální APC
 - **Záporná**: potlačená konkurence mezi časopisy, negativní dopad na cenu APC; vyšší cena za big-deals (přinejmenším dokud nepřejdou všechny časopisy na OA)

$$\begin{array}{c} \text{Reading} \\ \text{fee} \end{array} + \begin{array}{c} \text{Publishing} \\ \text{fee} \end{array} - \begin{array}{c} \text{Transition} \\ \text{discount} \end{array} = \begin{array}{c} \text{Total} \\ \text{fee} \end{array}$$

OpenAIRE

- **OA Infrastructure for Research in Europe**
- série EU projektů (od 2010) **na podporu zavedení a standardizaci OA v Evropě**
 - infrastruktura a podpora pro OA přístup k výsledkům z EU-projektů (standardy)
 - sirotčí repozitář pro OA-green těch, kdo nemají svůj institucionální repozitář
 - Evropský konzultační systém pro OA (i v češtině)
 - OA nástroje pro vědce a instituce, **OpenAIRE Guidelines**
 - > 50 účastníků, 34 NOAD, za ČR původně knihovna VŠB-TUO, **od 2018 ÚVT MU Brno**
- **OpenAIREplus** (2011-13), **OpenAIRE 2020** (2015-17), **OpenAIRE Advanced** (2018-20)
 - prohloubení a rozšíření výsledků z iniciálního projektu OpenAIRE
 - zahrnout nové typy výstupů (vědecká data) – **Open Science**
 - rozšíření služeb a integrace poskytovatelů dat (4 tisíce repozitářů)
- <http://www.openaire.eu>

BASE

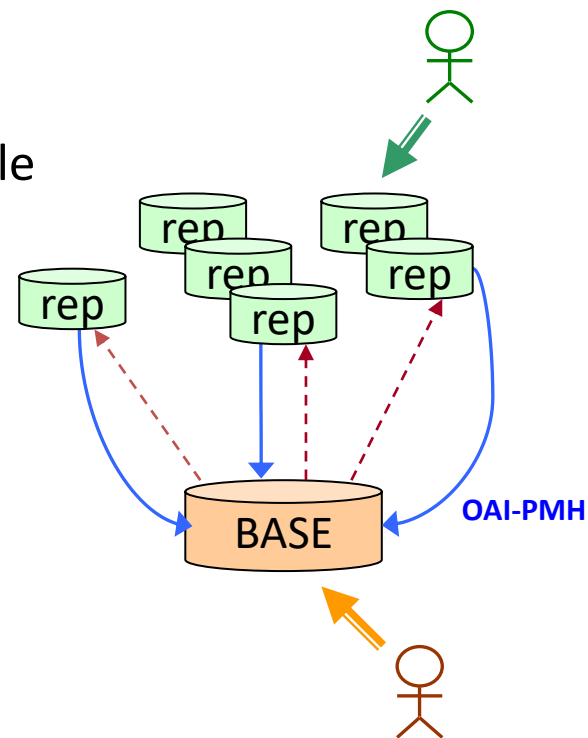
Bielefeld Academic Search Engine (BASE)

- OA-vyhledávač pro akademické zdroje
- sklízí metadata přes OAI-PMH z více jak 8500 zdrojů – celosvětově > 255 miliónů dokumentů (2020/11)
- Podrobná metadata
- Možnost zjemnit hledání, třídění výsledků podle různých kritérií, apod.
- <http://www.base-search.net/>

CORE – další propracovaná vyhledávač

(Connecting Repositories, UK), 202 mil dokumentů

- <http://core.ac.uk/>

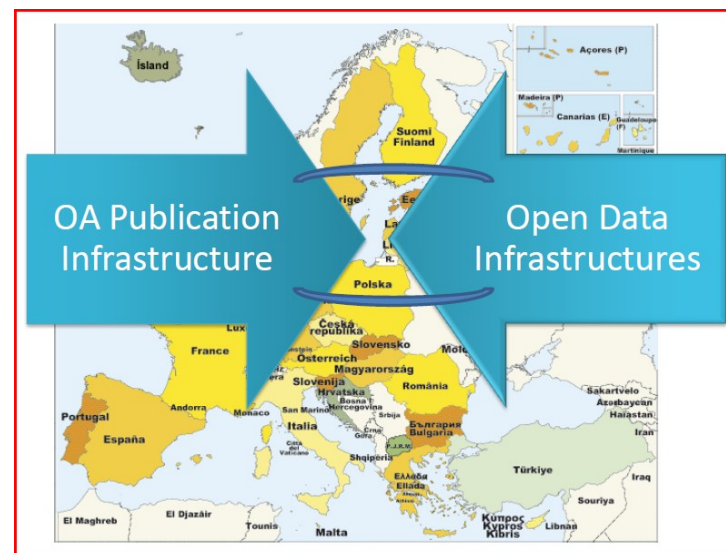
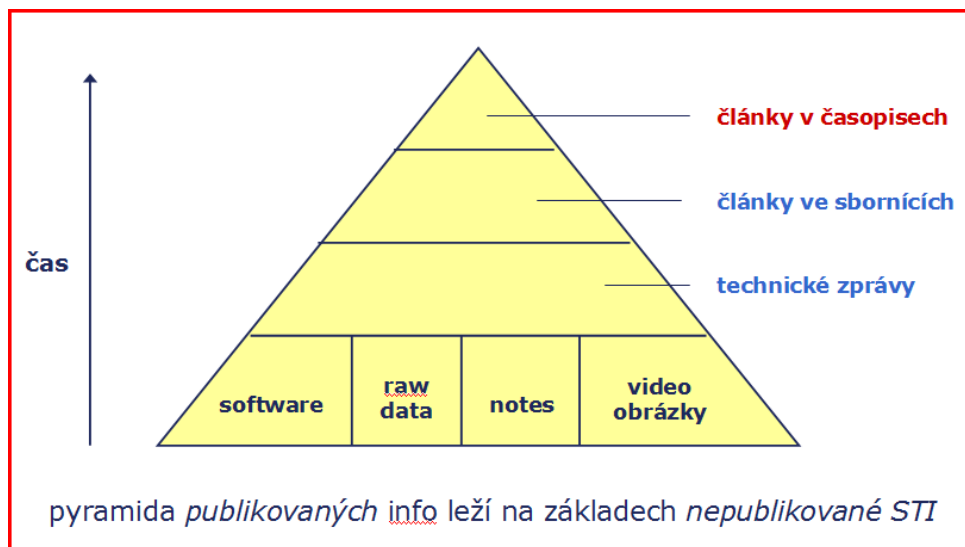
Open Data

Vědecké publikace x vědecká data

Publikované články – pouze výsledky (ne data, na nichž jsou postaveny)

- **Open Access** – publikace
- **Open Data** – primární vědecká data (měření, lab.deníky, dotazníky, snímky, ...)

- dostupnost primárních dat + propojení publikací s daty na webu
- od **Open Data** (obavy výzkumníků) ke korektnějším **FAIR data**

Proč sdílet výzkumná data

Ověření správnosti výsledků

- kontrola (nesprávné postupy, pomínutí nevhodných dat, falšování)

Reproducibilita vědy

- možnost opakovat experiment a porovnat míru shody výsledků

Znovuvyužití jednou získaných dat

- úspora (neopakovat stejné drahé experimenty)
- jedinečnost (data, které již nelze nikdy získat)
- využití nepoužitých dat (snímek širšího okolí sledované hvězdy)
- využití existujících dat v novém kontextu a pro nové účely

Urychlení inovačního cyklu (ekonomický benefit)

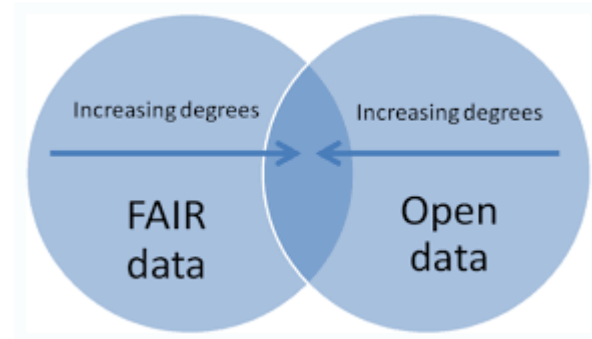
Doprovodná data (k publikaci) x Samostatné výzkumné sady

Specifika výzkumných dat

Open/FAIR Data \neq Open Access

- Nelze požadovat okamžitý přístup (právo prvního využití)
- Nelze vždy otevřít (citlivé osobní nebo komerční údaje)
- Velký rozsah (i stovky GB, tisíce souborů)
- Velká variabilita formátů a forem (často netextové)
- Velké rozdíly mezi obory – standardy (chemie, bio-medicína, astronomie, sociol)
- Různé kategorie dat (kterou z nich sdílet?)
 - **Raw data** (surová sesbíraná data – např. i analogová ze senzorů, měření,...)
 - **Zpracovaná data** (digitalizovaná, vyčištěná, ověřená, anonymizovaná)
 - **Analyzovaná data** (modely, grafy, tabulky, vizualizace -> objevy, závěry)
- Velká pracnost spojená se zpřístupněním dat někomu jinému (uspořádání, popis)
- Málo prozkoumaná oblast
 - důvěryhodnost, úplnost, kvalita, vlastnictví, dlouhodobé uchování, kurátorství, ...
 - ocenění akademickou komunitou?

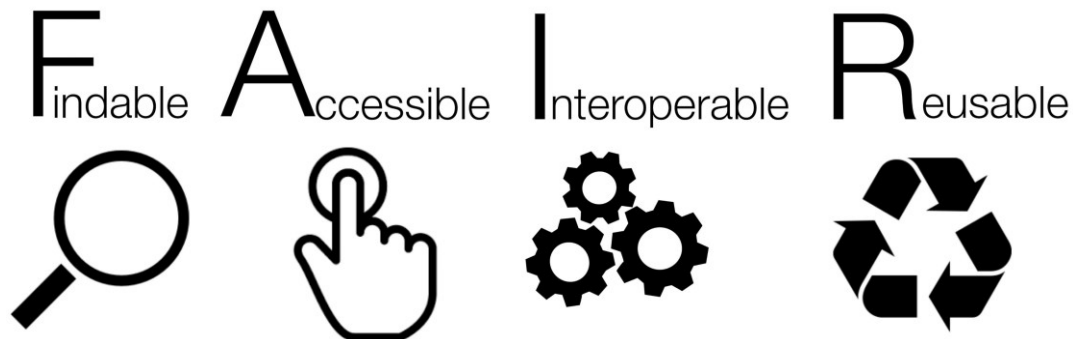
FAIR data

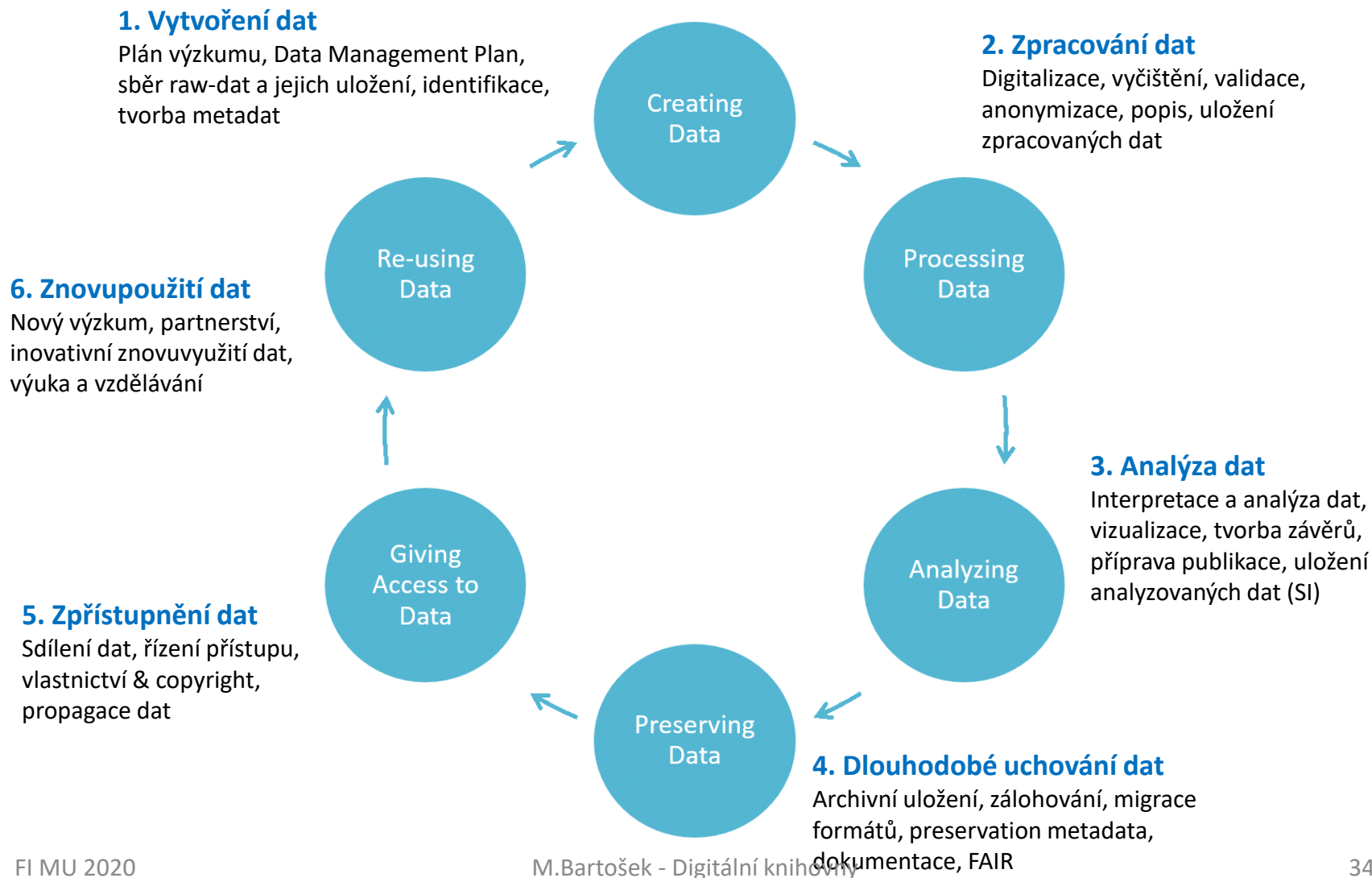
Otevřená data \neq FAIR data

„As Open as Possible, as Closed as Necessary“

- **Findable** – dostatečně podrobná metadata, globální identifikátory
- **Accessible** – metadata i data srozumitelná lidem i strojům, důvěryhodný repozitář
- **Interoperable** – strojově zpracovatelná metadata v zavedených standardech
- **Reusable** – jasná licence, přesná data o původu (reproducibilita)

Životní cyklus výzkumných dat

Podpora kumunity

- **Datové repozitáře**
 - univerzální (Zenodo, Dryad, Figshare, OSF) x předmětové (DataOne, GenBank)
- **Registry datových repozitářů**
 - Re3data, FAIRsharing, <https://www.openaire.eu/pendatapilot-repository-guide>, <https://www.nature.com/sdata/policies/repositories>
- **Časopisy pro publikování dat**
 - Nature: [Scientific Data](#) (přírodní vědy, machine-readable data + human oriented narrative)
 - Brill: [Research Data Journal for the Humanities and Social Sciences](#)
 - Copernicus Publications: [Earth System Science Data](#)
- **Nástroje pro tvorbu DMP (Data Management Plan)**
 - DMPTool (U-California), DMPonline (DCC-UK)
 - Data Stewardship Wizard (CZ)

OA na MU – Repozitář MU

Zavádění OA na MU

MUNI

- **01.09.2006** – **OA archiv studentských kvalifikačních prací**
 - MU jako první VŠ v ČR zveřejňuje práce volně na internetu
 - právní podklad – novela VŠ zákona
 - první OA repozitář MU (2013/5: 75.372 plných textů, z toho 46.300 OA)
- **11.10.2010** – **MU podepsala Berlínskou deklaraci**
 - morální závazek podporovat/prosazovat principy OA, nebýt jen černým pasažérem
 - OA v dlouhodobém záměru MU 2011-2015
 - technická implementace repozitáře (nad evidencí publikací v IS MU)
- **22.08.2011** – **směrnice rektora MU k repozitáři**
 - první interní univerzitní legislativa
 - povinnost zaměstnanců ke vkládání zaměstnaneckých děl
- **01.01.2012** – **institucionální repozitář MU**
 - zahájeno oficiální vkládání prací do repozitáře; **ALE**: podzim 2012 – **ostré spory**
- **01.03.2013** – **novelizovaná směrnice k repozitáři – krok vzad**
 - rozhodnutí o povinnosti/dobrovolnosti vkládání přeneseno na vedení fakult – **všude dobrovolnost**
 - ... **stagnace**
- **01.01.2020** – **projekt „Strategie Open Science na MU“**
 - 3letý projekt (2020-2022) na revitalizaci OA a nastavení ucelené strategie pro Open Science

Repozitář univerzita potřebuje

3. března 2013 | Miroslav Bartošek

Nové technologie ovlivňují i zveřejňování vědeckých poznatků.

Repozitář umožní, aby světová vědecká komunita sdílela přístup k informacím nezávisle na komerčních vydavatelích.

Diskusi kolem Repozitáře Masarykovy univerzity bych rozdělil na dvě části. Za prvé – potřebujeme vůbec nějaký repozitář? A za druhé – **jak by měl takový repozitář vypadat a fungovat?**

Odpověď na první otázku souvisí s tím, jak Masarykova univerzita chápe své poslání a odpovědnost v oblasti vědecké komunikace. Tato oblast se celosvětově potýká s vážným problémem: stávající model předávání vědeckých poznatků je finančně neudržitelný. Ceny za předplatné časopisů rostou dlouhodobě výrazně rychleji než inflace a knihovny ani těch nejbohatších univerzit již nemají dostatek financí na nákup všech periodik, která jejich výzkumníci (o studentech ani nemluvě) požadují a potřebují.

Vědecké repozitáře – označované též jako „zelená cesta k otevřenému přístupu“ – jsou nástrojem, jak z tohoto problému ven. Jednak tím, že umožní, aby světová

Rizika repozitáře převažují

3. března 2013 | Jaromír Leichmann

Publikace jsou nejdůležitějším výstupem vědecké práce v přírodních vědách.

Pokud by se článek objevil třeba v repozitáři, bude to nakladatel považovat za porušení podepsané smlouvy.

Nejdůležitějším výstupem vědecké práce v přírodních vědách je publikace, typicky s impakt faktorem. Tyto publikace vydávají odborné společnosti, instituce jako například velká muzea a zejména mezinárodní komerční nakladatelství, mezi něž patří **Elsevier**, Kluwer a jiná. Autor uzavírá s nakladatelem smlouvu, ve které se vzdává autorských práv ve prospěch nakladatele.

Někteří vydavatelé, často například odborné společnosti, zveřejní celý text publikace na svých webových stránkách. Komerční nakladatelství jsou ale závislá na distribuci tištěné či elektronické verze článku, plný text volně nezveřejňují a autora k tomu zavazují.

Pokud by se takový článek objevil třeba v repozitáři, bude to nakladatel považovat za porušení podepsané smlouvy. Není pravděpodobné, že by se s autorem článku či vlastníkem repozitáře soudil, ale je jisté, že by takový komerční

Repozitář MU

- **Vstup dat:** IS MU – Modul pro evidenci publikační činnosti
 - Libovolné dokumenty (nejen peer-review, nejen odborné)
- **Vyhledávání**
 - <https://is.muni.cz/repozitar/> - veřejná část Repozitáře MU
 - <https://is.muni.cz/auth/repozitar/> - univerzitní část Repozitáře MU
 - <https://repozitar.cz/> - repozitář 30 VŠ (antiplagiátorství)
- **Směrnice MU 7/2011**
 - Povinnost vkládat publikovaná zaměstnanecká díla (do 6 měsíců)
 - Oprávnění autora rozhodnout o rozsahu zveřejnění
- **Směrnice MU 4/2013**
 - Fakulty si samy rozhodnou, zda bude vkládání povinné či nikoliv
 - Všichni -> dobrovolnost

Repozitář:

Typ díla

zaměstnanecké

Prohlášení

Dílo vytvořili všichni autoři jako zaměstnanecké na MU nebo jsem schopen doložit souhlas všech autorů se zpřístupněním souboru.

Ano Ne

Verze souboru

Submitted Version (verze předložená k recenznímu řízení)

Při variantě „žádná“ nejsou licence CC aplikovány a uživatel díla je oprávněn k jeho užití jen na základě výjimek stanovených autorským zákonem.

Typ licence CC

CC by-nc: uvedení autora, nekomerční využití

Recenzováno

Při výběru práv ke čtení se musí všichni vkladatelé souboru řídit sjednanými licenčními podmínkami s nakladatelem, příp. dalšími právními závazky, které se k dílu váží.

Práva souboru

Aktuálně nastavená práva:

- číst smí kdokoliv v Internetu odložené uplatnění

Přidat další právo témuž souboru:

Právo pro čtení:

Nahrání souboru

 Přidat další soubor

[Podrobněji](#)

IS MU > Osobní administrativa > Repozitář

INFORMAČNÍ SYSTÉM MASARYKOVY UNIVERZITY
Univerzitní repozitář

česky

RNDr. Miroslav Bartošek, CSc.
(učo 930)

ZVÝRAZNĚNÍ

IS.MUNI.CZ
POŠTA LIDÉ
UČITEL ŠKOLITEL
PUBLIKACE
STUDENT
ROZVRH PŘEDMĚTY STUDIUM PŘIJÍMAČKY
VÝVĚSKA DISKUSE
PERSONÁLNÍ
SETKÁVÁNÍ ABSOLVENT
ÚSCHOVNA MŮJ WEB DOKUMENTY
ELPORTÁL DRIL
OBCHODNÍ CENTRUM STIPENDIA
UDÁLOSTI SYSTÉM DESIGN NÁPOVĚDA
uživatelů 2404 operací 13113

Vyhledávání v plných textech Vyhledávání ve štítcích

bartosek x Vyhledat Nápověda

Zobrazit: 10 na stránku Řadit dle: roku

Včetně záznamů bez přístupných plných textů.

1.
Název: [Otevřený přístup k vědeckým informacím na Masarykově univerzitě](#)
Autor: BARTOŠEK, M. a M. BRANDEJS a I. ČERNÁ
Rok: 2011
Shoda: Miroslav Bartošek, Knihovnicko-informační centrum MU, ÚVT ... v článku [Bartošek 2009], nebudeme je tedy ... Literatura [Bartošek 2009] Miroslav Bartošek. Open

Podrobné informace
Citační záznam
Přiložené soubory
Podobné záznamy
Editovat záznam
Přidat do výběru

Soubory přiložené k publikaci:
Otevřený přístup k vědeckým informacím na Masarykově univerzitě
OA-MU2011-clanek.pdf (CC) BY REPO VERZE

2.
Název: [DML-CZ: česká digitální matematická knihovna v roce 2011](#)
Autor: BARTOŠEK, M.
Rok: 2011
Shoda: M. Bartošek DML-CZ: Česká digitální matematická (...) Miroslav Bartošek DML ... M. Bartošek DML-CZ: Česká digitální matematická

Podrobné informace
Citační záznam
Anotace
Přiložené soubory
Podobné záznamy
Editovat záznam
Přidat do výběru

Soubory přiložené k publikaci:
DML-CZ: česká digitální matematická knihovna v roce 2011
Článek Bartosek-DMLCZ2011.pdf (CC) BY-SA REPO VERZE

3.
Název: [Česká digitální matematická knihovna](#)

Podrobné informace

Vybrané záznamy (0)

Omezit dle:

Mé publikace
Kategorie oborů

- společenské vědy
- technické vědy
- matematické a inženýrské vědy
- fyzikální vědy
- chemické vědy
- vědy o Zemi
- biologické vědy
- zemědělské vědy
- lékařské vědy
- humanitní a vědecké obory

Jednotlivé obory

Omezit

Rok vydání
Jazyk
Licence
Verze souboru

[Zrušit všechna omezení](#)

Vyhledávání v plných textech Vyhledávání ve štítcích

bartosek x Vyhledat [Nápověda](#)

Zobrazit: 10 na stránku Řadit dle: relevance

Včetně záznamů bez přístupných plných textů.

- 1.
- Název:** [DML-CZ: The Experience of a Medium-Sized Digital Mathematics Library](#)
- Autor:** BARTOŠEK, Miroslav a Jiří RÁKOSNÍK
- Rok:** 2013
- Shoda:** Miroslav Bartošek and Jiří Rákosník Introduction ... Miroslav Bartosek is Head of the Library ... University. His email address is bartosek@i.cs.muni.cz. JiriRakosnik

[Podrobné informace](#)
[Citační záznam](#) ▾
[Anotace](#) ▾
[Přiložené soubory](#) ▾
[Podobné záznamy](#) ▾
[Přidat do schránky](#)

Soubory přiložené k publikaci:

- 2.
- Název:** [DML-CZ: česká digitální matematická knihovna v roce 2011](#)
- Autor:** BARTOŠEK, Miroslav
- Rok:** 2011
- Shoda:** M. Bartošek DML-CZ: Česká digitální matematická (...) Miroslav Bartošek DML ... M. Bartošek DML-CZ: Česká digitální matematická

[Podrobné informace](#)
[Citační záznam](#) ▾
[Anotace](#) ▾
[Přiložené soubory](#) ▾
[Podobné záznamy](#) ▾
[Přidat do schránky](#)

- 3.
- Název:** [DML-CZ Metadata Editor](#)
- Autor:** BARTOŠEK, Miroslav, Petr KOVÁŘ a Martin ŠÁRFY
- Rok:** 2008
- Shoda:** Miroslav Bartošek, Petr Kovář and Martin Šárfa ... Masaryk University, Brno, Czech Republic bartosek@ics.muni.cz, kovar@ics ... 1. Bartošek, M., Lhoták, M., Rákosník, J

[Podrobné informace](#)
[Citační záznam](#) ▾
[Anotace](#) ▾
[Přiložené soubory](#) ▾
[Podobné záznamy](#) ▾
[Přidat do schránky](#)

Schránka (0)

Omezit dle:

Kategorie oborů

- Společenské vědy
 Technické vědy
 Matematické a informatické vědy
 Fyzikální vědy
 Chemické vědy
 Vědy o Zemi
 Biologické vědy
 Zemědělské vědy
 Lékařské vědy
 Humanitní a vědecké obory

[Jednotlivé obory](#)

[Omezit](#)

Rok vydání

Jazyk

Licence

Verze souboru

[Zrušit všechna omezení](#)

Jak dál na MU?

- Od 1.1.2020 3letý projekt „Strategie Open Science na MUNI“
- **Personální podpora**
 - OA manažer MU
 - Implementační OA skupina (OA-metodici na fakultách)
 - Poradní výbor
- **Podpora výzkumníkům**
 - Školení, osvěta
 - Pomoc při otevření publikování a správě/FAIRizaci výzkumných dat
- **Vzdělávání podpůrného aparátu**
 - OA seminář, školení pro odbory VaV, knihovníky, IT-podporu
- **Strategie Open Science**
 - Nová směrnice MU k Open Science a k Repozitáři MU
 - Podpůrná infrastruktura (ORCID, DOI, datová úložiště, APC monitoring, ...)

Na závěr...

- „An old tradition and a new technology have converged to make possible an unprecedented public good. **The old tradition** is the willingness of scientists and scholars to publish the fruits of their research in scholarly journals without payment, for the sake of inquiry and knowledge. **The new technology** is the internet.

The public good they make possible is the world-wide electronic distribution of the peer-reviewed journal literature and completely free and unrestricted access to it by all scientists, scholars, teachers, students, and other curious minds.“

BOAI: Budapest Open Access Initiative, 2002

Literatura

Doplňková literatura

Zpravodaj ÚVT MU, prosinec 2009

<http://www.ics.muni.cz/zpravodaj/issues/vol20num02.html>

- M. Bartošek: **Open Access – otevřený přístup k vědeckým informacím.**
- P. Rygelová: **SHERPA/RoMEO – další život vědeckého článku**
- L. Matyska: **Ukládání a sdílení vědeckých dat**

OpenScience@MUNI <https://openscience.muni.cz/>

Český web Open Access <https://openaccess.cz/>

https://en.wikipedia.org/wiki/Open_access

